

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะร่วมกับเทศบาล

ตำบลพญาขัน จังหวัดพัทลุง

Public Participation in the Formulation of Public Policy in

Collaboration with Phaya Khan Sub-District

Municipality, Phatthalung

บทคัดย่อ

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะร่วมกับเทศบาลตำบลพญาขัน จังหวัดพัทลุง ในมิติการตัดสินใจ การทำงานร่วมกัน การแบ่งปันผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลนโยบาย การศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างหลากหลายในพื้นที่เทศบาลตำบลพญาขันและใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในมิติการตัดสินใจมีข้อจำกัดในแง่ศักยภาพของนโยบายต่อการตอบสนองความต้องการของประชาชน จึงทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนหยุดชะงัก ในขณะที่มีมติการทำงานร่วมกับสะท้อนให้เห็นว่าประชาชนบางกลุ่มยังมีมุมมองทางลบในการตระหนักต่อการมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ส่วนการแบ่งปันผลประโยชน์ ถือเป็นจุดแข็งของการกำหนดนโยบายร่วมกัน เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนต่างเข้าใจถึงข้อจำกัดของแต่ละฝ่ายเป็นอย่างดี และสุดท้ายการมีส่วนร่วมในการประเมินผลนโยบายสาธารณะ ถือว่าอยู่ในระดับต่ำ โดยเป็นการมีส่วนร่วมที่ไม่มีนัยยะสำคัญต่อการบริหารงานสาธารณะ เนื่องจากขาดกลไกการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากรัฐบาลอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม นโยบายสาธารณะ การบริหารงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

This research study aims to investigate public participation in the formulation of public policy in collaboration with Phaya Khan Sub-district Municipality, Phatthalung Province, regarding decision-making, collaboration, benefit sharing, and participation in policy evaluation. In this study, qualitative research methods were used. Data were collected through interviews with various stakeholders in Phaya Khan Sub-district Municipality, and content analysis was employed. The findings revealed that participation in decision-making was limited in terms of the potential of policy in responding to public needs. As a result, the public participation process was disrupted. In terms of collaboration, some groups of citizens still had a negative view of participating with local government organizations in determining public policy. On the other hand, benefit sharing was considered a strength of joint

policymaking because local government organizations and citizens understood each other's limitations very well. Finally, participation in public policy evaluation was at a low level, as there was no significant impact on public administration due to a lack of a mechanism to promote concrete participation from the government.

Keyword: Participation, Public policy, Public administration, Local government

บทนำ

เป็นที่ทราบกันดีว่าการปกครองในระบบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่เน้นการรักษาและให้ความสำคัญกับสิทธิของพลเมืองในการมีส่วนร่วมกับการจัดการปกครอง การจัดการปกครองในหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยจึงตระหนักและให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าวอย่างแพร่หลาย ทำให้บทบาทของรัฐจำเป็นต้องหันมาให้ความสำคัญกับการปกครองท้องถิ่น ซึ่งมีองค์ประกอบของรัฐบาลขนาดเล็กที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนในการให้บริการสาธารณะ โดยอยู่ภายใต้แนวคิดการกระจายอำนาจอันเป็นหลักการสำคัญที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล ดังนั้นการจัดการปกครองในระบบประชาธิปไตยจึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วมจากประชาชนได้ (อิริวัฒน์ ธนพัฒน์ธัญโชติ, 2566) ในขณะเดียวกันจำเป็นต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่อการจัดการปกครอง โดยเฉพาะการจัดการปกครองในระดับนโยบาย ซึ่งเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาประเทศ

นโยบายสาธารณะถูกนำมาเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับภาครัฐ โดยเฉพาะรัฐบาลระดับท้องถิ่น โดยผู้นำและพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องสร้างกลไกให้ประชาชนมีส่วนร่วม ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการร่วมกันกำหนดนโยบายสาธารณะ แต่ครอบคลุมถึงบริบทของการตรวจสอบการทำงานภาครัฐ อันเป็นผลจากการขับเคลื่อนหรือปฏิบัติตามนโยบายสาธารณะ ประเด็นการมีส่วนร่วมกับนโยบายสาธารณะระหว่างประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงถูกกล่าวถึงในฐานะกลไกการสร้างความเป็นประชาธิปไตย (พิชัยรัฐ หมั่นด้วง, 2565) โดยแม้เป็นประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น แต่กลไกดังกล่าวถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของประชาธิปไตยระดับชาติ อย่างไรก็ตามแม้การสร้างการมีส่วนร่วมภายใต้กลไกการทำงานทางด้านนโยบายสาธารณะร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนได้รับการยอมรับในแง่การตรวจสอบการทำงาน

รวมถึงการสะท้อนความต้องการของประชาชนและการสร้างผลลัพธ์ทางการบริหารที่มีประสิทธิภาพ แต่ในทางปฏิบัติ กลไกการทำงานดังกล่าวต้องเผชิญหน้ากับปัญหาและอุปสรรคจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะการขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชน ตลอดจนความพยายามปิดกั้นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ การศึกษาที่ผ่านมาพบปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะมิติการมีส่วนร่วม ถือว่าอยู่ในระดับต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับตัวแปรด้านอื่นๆ (จิรนนท์ ดำเนินงาม และอภิชาติ พานสุวรรณ, 2566) การศึกษาการมีส่วนร่วมจึงจำเป็นต้องได้รับการให้ความสนใจ มิใช่เฉพาะบริบทของการทราบบัญญาหรือสาเหตุแห่งปัญหา แต่จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องผลักดันให้เกิดกระบวนการของการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วม

อย่างแท้จริงเพื่อให้กลไกการสร้างความเป็นประชาธิปไตยที่จำเป็นต้องอาศัยหลักการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นได้รับการผลักดันจนกระทั่งประสบความสำเร็จ

การศึกษานี้จึงตระหนักและเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงพยายามศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยใช้เทศบาลตำบลพญาขัน จังหวัดพัทลุงเป็นกรณีศึกษา ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก มีจำนวนประชากรจำกัด โดยมองว่าพื้นที่ดังกล่าวสามารถสะท้อนให้เห็นถึงกลไกอันเป็นปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ในขณะเดียวกันเพื่อเป็นการจัดการกับข้อจำกัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งการศึกษาประเด็นการมีส่วนร่วมดังกล่าวจำเป็นต้องสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนกระตุ้นให้การมีส่วนร่วมดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานเสรีภาพ ให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริง ซึ่งอาจอาศัยกลไกการกระจายอำนาจการตัดสินใจให้แก่ส่วนอื่นๆ (อลงกต คชสาร และ ปิยะนาถ บุญมีพิพิธ, 2566)

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะร่วมกับเทศบาลตำบลพญาขัน จังหวัดพัทลุง ในมิติการตัดสินใจ การทำงานร่วมกัน การแบ่งปันผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลนโยบาย

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

1. ทฤษฎีการปกครองท้องถิ่น

วิชชุกร นาถชน (2550) ระบุว่า การปกครองท้องถิ่นมีความเกี่ยวข้องกับบทบาทของประชาชนในแต่ละพื้นที่ในการใช้อำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายในการจัดการกับสินค้าและบริการสาธารณะของภาครัฐเพื่อตอบสนองต่อความต้องการตามวิถีชีวิตของตน อย่างไรก็ตามสินค้าและบริการสาธารณะดังกล่าวเชื่อมโยงถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นที่ทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่น อย่างไรก็ตามแม้การปกครองท้องถิ่นจำเป็นต้องอาศัยหลักความเป็นอิสระท้องถิ่นเพื่อให้การปกครองท้องถิ่นขับเคลื่อนอย่างประสบความสำเร็จ ในการปกครองท้องถิ่นยังไม่ได้ถือว่ามีความเป็นอิสระออกจากอธิปไตยของชาติ

การปกครองท้องถิ่นจึงถือว่าเป็นการปกครองระดับท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับการบริหารงานภาครัฐระดับท้องถิ่นตามระดับของการกระจายอำนาจที่รัฐบาลกลางมอบให้กับรัฐบาลท้องถิ่น โดยการมอบอำนาจหรือการกระจายอำนาจดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อให้การปกครองท้องถิ่นดำเนินการอย่างเป็นอิสระ มีความคล่องตัวในการตอบสนองความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีความต้องการและวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน โดยการกระจายอำนาจตามแนวคิดการปกครองท้องถิ่นถือเป็นการให้อำนาจกับประชาชนในระดับท้องถิ่นอย่างน้อย 3 ประการ อาทิ การกระจายอำนาจทางด้านการบริหารงานบุคลากร การกระจายอำนาจทางการตัดสินใจนโยบายสาธารณะและการกระจายอำนาจทางการคลัง โดยการกระจายอำนาจทางด้านบุคลากร สะท้อนว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการจัดสรรกำลังคนตามความต้องการของพื้นที่และลักษณะของพื้นที่ที่แตกต่างกันเพื่อให้การบริหารบุคลากรท้องถิ่นสามารถตอบสนองกับปัญหาของท้องถิ่นมากที่สุด

ส่วนการกระจายอำนาจทางด้านการตัดสินใจนโยบายสาธารณะมีความเกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจการตัดสินใจให้แก่ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ โดยประชาชนในพื้นที่และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ไม่จำเป็นต้องผ่านความเห็นชอบจากส่วนกลางในการจัดทำนโยบายสาธารณะ แต่สามารถตัดสินใจได้โดยอาศัยกลไกภายในท้องถิ่นเอง ทั้งนี้เพื่อความคล่องตัวของการบริหารงานสาธารณะ ซึ่งทำให้การจัดบริการสาธารณะมีความรวดเร็ว มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของพื้นที่ สุดท้ายการกระจายอำนาจทางงบประมาณเป็นการสะท้อนความสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้งบประมาณ ตลอดจนถึงการจัดเก็บ การบริหารหรือการหารายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่จำเป็นต้องพึ่งพางบประมาณจากส่วนกลางและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงบนงบประมาณของตนเอง ทฤษฎีการปกครองท้องถิ่นจึงถือว่าครอบคลุมเกี่ยวกับการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาในพื้นที่เทศบาลตำบลพญาขัน อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่

ผู้บริหารสูงสุดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	1 คน
ผู้บริหารระดับรองลงมาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	2 คน
ปลัด	1 คน
กำนัน	1 คน
ผู้ใหญ่บ้าน	1 คน
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	6 คน
ประชาชน	8 คน
รวม	20 คน

โดยนักวิจัยใช้การสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนการเก็บข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมของประชาชน 4 ด้าน โดยประยุกต์บางส่วนจากการศึกษาของสุชาติ พรึกเล็ก, ไพรัตน์ ฉิมหาด และ เตโซ แชน้ำแก้ว (2565) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านที่ 1 การตัดสินใจนโยบายของประชาชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ด้านที่ 2 การทำงานของประชาชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ด้านที่ 3 การแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ด้านที่ 4 การมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการประเมินผลนโยบาย

นอกเหนือจากการกำหนดคำถามดังกล่าวในแบบสัมภาษณ์ นักวิจัยกำหนดคำถามปลายเปิดเพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถสะท้อนประเด็นปัญหา ผลกระทบ ข้อจำกัด ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของประชาชน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล นักวิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดกลุ่มข้อมูล การจัดประเด็นกลุ่มข้อมูลและการวิเคราะห์สรุปข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

1. การตัดสินใจนโยบายของประชาชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การศึกษาพบว่าประเด็นการตัดสินใจร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือว่ามีความท้าทายต่อเทศบาลตำบลพญาขันอย่างยิ่ง เนื่องจากประชาชนบางกลุ่มมีความคิดเห็นต่อมุมมองเชิงนโยบายสาธารณะที่แตกต่างกับการดำเนินงานของเทศบาลตำบล โดยมองว่านโยบายจำนวนไม่น้อยอาจมีข้อจำกัดในการตอบสนองความต้องการของประชาชน ทำให้การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนโยบายของประชาชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในระดับต่ำ อย่างไรก็ตามข้อจำกัดดังกล่าวเกิดจากปัญหาสำคัญ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่ำ จึงทำให้ขาดตัวแปรผลักดันความต้องการในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในขณะเดียวกัน การขาดบทบาทของสมาชิกชุมชน ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถตัดสินใจร่วมกับประชาชนได้อย่างราบรื่น ทำให้การตัดสินใจในการทำงานร่วมกันเป็นปัญหาและอุปสรรค จนกระทั่งส่งผลให้ไม่เกิดการตัดสินใจนโยบายร่วมกันของทั้งสองฝ่าย

“นโยบายบางนโยบาย ถือว่าไม่ค่อยตรงกับที่ทำประชาชนไป มันก็เป็นเพราะว่าประชาชนเข้าไปร่วมน้อยไป” (สัมภาษณ์ประชาชน)

“คือพอนโยบายเริ่มต้นไม่น่าสนใจประชาชนก็จะไม่ร่วมเลย บางทีไปก็คิดว่าไม่ได้อะไร” (สัมภาษณ์ประชาชน)

“สมาชิกชุมชนยังไปร่วมไม่เยอะ มันทำให้ตัดสินใจร่วมกันยังไม่ค่อยชัด ตัวเทศบาลเองก็ไม่มีข้อมูล ถ้าไม่ไปร่วม มันต้องเจอกันครึ่งทาง” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐ)

“การตัดสินใจร่วมกันในนโยบายจริงๆ มันต้องต่อเนื่อง ถ้าไม่ต่อเนื่อง มันจะกลายเป็นตัดสินใจร่วมกันไม่ได้ ตรงนี้เป็นปัญหา กลไกสำคัญมันต้องมีความต่อเนื่อง คำถาม คือ จะทำอย่างไรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนตัดสินใจร่วมกันในการกำหนดนโยบายเนี่ย ได้อย่างต่อเนื่อง นี่คือโจทย์” (สัมภาษณ์ประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ)

2. การทำงานของประชาชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประเด็นการทำงานร่วมกันของประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือว่าเป็นประเด็นที่มีข้อค้นพบไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ทุกฝ่ายมองว่าการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ดี ถูกต้องและควรได้รับการสนับสนุน แต่อย่างไรก็ตามการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเผชิญหน้ากับปัญหาที่ว่า ประชาชนบางส่วนมองว่าตนไม่มีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นตนจึงปฏิเสธกับการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายกรณี โดยเฉพาะการจัดทำนโยบายสาธารณะ นอกจากนั้นประชาชน

บางกลุ่มยังมองว่าการทำงานในเชิงการพัฒนาหรือนโยบายสาธารณะเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการที่จะตอบสนองความต้องการของประชาชน กลไกดังกล่าวในการสร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน จึงมีความอ่อนแอ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีฐานะเป็นระบบราชการคล้ายคลึงกับหน่วยงานส่วนภูมิภาค จึงทำให้การทำงานร่วมกันของประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความเข้มข้น ในขณะเดียวกันมีแนวโน้มมีคนต่างคนต่างทำงาน

“บางทีมองว่าเราไม่ได้มีหน้าที่ตรงนั้น ก็เลยไม่ได้ไปทำงานร่วมกัน มันไม่รู้จะอยู่ตรงไหนอะไรอย่างนี้ คือ ลองคิดภาพดู เราจะอยู่ตรงไหนในการทำงานร่วมกัน มันค่อนข้างยาก ถ้าไม่รู้จักถ้าไม่มีผลกระทบ มันต้องมีช่องทางให้เราด้วย ไม่ใช่อยู่ๆ จะเดินไปร่วมได้ง่ายๆ (สัมภาษณ์ประชาชน)

แม้ว่าจะมีบางกรณีที่ไม่มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากมองว่าตนไม่มีตำแหน่งหน้าที่และขาดช่องทางในการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม แต่ในส่วนที่มีการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชน พบว่า แม้มีการเข้าไปทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่การมีส่วนร่วมดังกล่าวไม่สามารถที่จะผลักดันให้เกิดการทำงานได้ทุกภารกิจ เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้การมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันอาจมีความหมายและความเข้มข้นน้อยลง

“น้ำ คู รางระบายน้ำ ไฟฟ้า ประปา ทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพชีวิต โครงการต่างๆ นานา มันเยอะ ร่วมไปก็ใช้ว่าจะทำได้หมด มันมีข้อจำกัดของงบประมาณ (สัมภาษณ์ประชาชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ)

อย่างไรก็ตามการบรรลุผลในการทำงานร่วมกันระหว่างประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แม้ในภารกิจขนาดใหญ่อาจไม่สามารถบรรลุได้อย่างสมบูรณ์แบบ แต่ในภารกิจเร่งด่วนอันเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญของประชาชน ถือว่าได้รับความใส่ใจเป็นอย่างดีและมีความรวดเร็วในการให้บริการ โดยเฉพาะเรื่องของการจัดการกับขยะมูลฝอย หรือปัญหาเล็กๆ น้อยๆ อื่นๆ

3. การแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พื้นฐานการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนถือเป็นจุดเด่นในพื้นที่ดังกล่าว เนื่องจากมีการแบ่งปันผลประโยชน์กันอย่างต่อเนื่อง การแบ่งปันผลประโยชน์ดังกล่าวสะท้อนจากการรับฟังความคิดเห็น การร่วมรับรู้ข้อจำกัดซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามแม้ว่าหากพิจารณาในด้านการตัดสินใจร่วมกันและการทำงานร่วมกันอาจมีปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้าง แต่ในมิติการแบ่งผลประโยชน์ร่วมกันในแง่การรับฟังความคิดเห็น การแบ่งปันประสบการณ์ การเข้าใจซึ่งกันและกัน ถือว่าเป็นลักษณะข้อค้นพบที่มีความโดดเด่นในแง่ของ

พื้นที่การศึกษา ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก จุดแข็งดังกล่าวจึงถือว่าเป็นโอกาสสำคัญของการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

“การแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน มันอาจจะไม่ใช่ว่าไปร่วมทำนโยบายเสียทีเดียว แต่ร่วมในที่นี้คือ เรารู้ว่าอะไรเป็นข้อจำกัดของเทศบาล อะไรเป็นปัญหา งบประมาณเป็นอย่างไร แล้วโครงการนี้มันจัดได้เท่าไร ตรงนี้มันจัดได้เท่าไร แนนอนว่าไม่มีใครเสียหาย แต่ก็ไม่ไม่มีใครได้หมด ตรงนี้ถือว่าโดดเด่นในพื้นที่ของเรา (สัมภาษณ์ประชาชน)

“คือมองในจุดที่ว่าเราเป็นพื้นที่เล็ก เทศบาลเราก็เล็ก ทำอะไรยากมันไม่ได้ละ ทุกคนรู้ว่าเทศบาลเล็กก็มีข้อจำกัดต่างๆ แต่ว่าตรงนี้นั้นคุยกันได้ ประชาชนคุยได้ ท้องถิ่นเข้าใจ พี่ว่าเป็นจุดแข็งที่น่าจับตามอง ที่ทำให้การบริหารงานท้องถิ่นมันไปต่อได้” (สัมภาษณ์ประชาชน)

4. การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการประเมินผลนโยบาย

ประเด็นดังกล่าวถือเป็นจุดอ่อนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มิใช่เฉพาะในพื้นที่การศึกษา แต่พบว่าเป็นปัญหาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยโดยทั่วไป กล่าวคือ การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมของประชาชนต่อการประเมินผลนโยบายสาธารณะ ถือว่าเป็นการประเมินอย่างไม่เป็นทางการหรือเป็นการประเมินทั่วไป ไม่ก่อให้เกิดนัยยะของนโยบายสาธารณะมากนัก ดังนั้นจุดดังกล่าวจึงถือว่าเป็นกลไกสำคัญของรัฐบาลที่จำเป็นต้องปรับปรุง โดยมุ่งเปิดโอกาสและสร้างกลไกให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการประเมินอย่างแท้จริงเพื่อประโยชน์สาธารณะ

“ประเมินเป็นเรื่องราวมันไม่มีหรอก มันก็เหมือนว่าเราแนะนำทั่วๆ ไป ไม่มีนัยยะ” (สัมภาษณ์ประชาชน)

“เรื่องนี้มันต้องเป็นหน้าที่รัฐบาล ท้องถิ่นอาจจะเล็กน้อยเกินไปที่จะทำ” (สัมภาษณ์ประชาชน)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินนโยบายสาธารณะ จึงมีความอ่อนแอในแง่เนื้อหาสาระหรือการประเมินอย่างเป็นเรื่องเป็นราว ซึ่งการประเมินส่วนใหญ่เปรียบเสมือนการสะท้อนภาพความต้องการ การถกเถียงหรือกล่าวถึง แต่ยังไม่นำมาสู่การประเมินนโยบายสาธารณะตามหลักวิชาการ

อภิปรายผลการวิจัย

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ จำเป็นต้องอาศัยนโยบายสาธารณะที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นจุดเริ่มต้นต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นคุณภาพของนโยบายจึงเป็นรากฐานเริ่มต้นสำคัญของความสามารถในการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชน ตัวแปรดังกล่าวเป็นทางไปทิศทางเดียวกับการศึกษาของบุญเหลือ บุปผามาลา (2565)

พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ตลอดจนเห็นความสำคัญต่อประเด็นอื่นๆ อาทิ การตระหนักต่อความสำคัญในการจัดเก็บภาษี การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การทำความเข้าใจหลักการการคืนกลับสู่สังคมหรือผลประโยชน์แก่สังคมของภาษี การเห็นความสำคัญของคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งประเด็นดังกล่าวถือเป็นตัวแปรขึ้นถัดมาต่อจากการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสะท้อนให้เห็นว่าคุณภาพนโยบายที่ดีจะสามารถนำมาสู่คุณภาพชีวิตที่ดีได้

นอกเหนือจากประเด็นคุณภาพนโยบายสาธารณะที่ดึงดูดความสนใจของประชาชนให้เกิดการมีส่วนร่วม ตลอดจนการตระหนักต่อการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีของคุณภาพชีวิตอันเกิดจากผลกระทบของนโยบาย การวางโครงสร้าง ตลอดจนการจัดกิจกรรม การเสริมสร้างและให้ความสำคัญกับบทบาทประชาคม การให้ความรู้แก่ประชาชน ในประเด็นการพัฒนาที่มีความสำคัญ ถือว่าเป็นองค์ประกอบหลักของการกระตุ้นให้ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมร่วมกับเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะ ตัวแปรดังกล่าวสะท้อนจากการศึกษาของ สุชาติ พรึกเล็ก, ไพรัตน์ ฉิมหาต และ เดโซ แซ่น้ำแก้ว (2565) โดยพบว่าทั้งประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องเปิดเวทีหรือแสดงบทบาทซึ่งกันและกันเพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีกิจกรรมและโครงการสำคัญเป็นพื้นฐานการผลักดันการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังเพื่อประโยชน์ของภาคสาธารณะที่จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต

นอกเหนือจากประเด็นข้างต้น การศึกษานี้สะท้อนผลการศึกษาที่จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเห็นตรงกันกับการศึกษาของภัทริกา จุฑางกูร (2565) ซึ่งระบุว่า การเข้าถึงการรับฟังข่าวสารจากสื่อของประชาชนมีอิทธิพลสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วม ดังนั้นไม่เพียงแต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือประชาชนเท่านั้นที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ แต่รัฐบาลจำเป็นต้องส่งเสริมกระบวนการดังกล่าวให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการผลักดันให้เกิดการเข้าถึงการรับฟังข่าวสาร คำแถลง นโยบาย เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และมีลักษณะเป็นวัฒนธรรมมากกว่าการพิจารณาหรือให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมกับการกำหนดนโยบายสาธารณะในระยะสั้นเท่านั้น ซึ่งความถี่ การเข้าถึงสื่อล้วนแต่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย โดยเฉพาะการสร้างองค์ความรู้ในการมีส่วนร่วมเพื่อกระตุ้นแก่ประชาชน

อย่างไรก็ตามการจัดกิจกรรมต่างๆ ไม่แตกต่างกับการศึกษาของพิชานาถ เงินดีเจริญ และ นฤนาท ยืนยง (2565) โดยมองว่าความรู้และกิจกรรมที่จัดขึ้น หากดำเนินการบนพื้นฐานการให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ ย่อมทำให้กิจกรรมดังกล่าวบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ประชาชนทราบถึงการมีส่วนร่วมหรือสิทธิอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ตลอดจนใช้กลยุทธ์การสอดแทรกการให้ความรู้ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ หรือมีคณะกรรมการรูปแบบต่างๆ ทำหน้าที่ขับเคลื่อนการกำหนดนโยบายสาธารณะ กระบวนการดังกล่าวจึงถือว่าจะสามารถทำให้การกำหนดนโยบายสาธารณะร่วมกันระหว่างประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก มีข้อได้เปรียบในแง่การเรียนรู้ การกระจายข่าวสารและการแลกเปลี่ยนข้อมูล เมื่อเปรียบเทียบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีเขตพื้นที่ความรับผิดชอบจำนวนมากหรือมีพื้นที่ความรับผิดชอบในเขตเมือง ซึ่งอาจมีข้อจำกัดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะจำเป็นต้องปรับความสมดุลในแง่การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม ตลอดจนประชาชนจำเป็นต้องมุ่งมั่นต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของตน นอกเหนือจากองค์ประกอบดังกล่าว รัฐบาลจำเป็นต้องสนับสนุนและส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมผ่านกระบวนการให้ความรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้ถึงหน้าที่ของตน ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะได้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของตนที่จำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม จุดเชื่อมโยงระหว่างการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนจึงอยู่ที่การสนับสนุนของรัฐบาลอย่างเป็นรูปธรรมผ่านกิจกรรมที่มีความสำคัญอย่างต่อเนื่องและมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลตลอดเวลา

เอกสารอ้างอิง

- จิรนนท์ ดำเนินงาม และ อภิชาติ พานสุวรรณ. (2566). การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 6(3), 1-11.
- บุญเหลือ บุปผามาลา. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลหนองบัว อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี. *Journal of Modern Learning Development*, 7(4), 342-351.
- พิชานาถ เงินดีเจริญ และ นฤนาท ยืนยง. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลลำพะเนียง อำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 12(2), 279-297.
- พิชัยรัฐ หมื่นด้วง. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู. *Journal of Modern Learning Development*, 7(2), 260-279.
- ภัทริกา จูฑางกูร. (2565). อิทธิพลของสื่อที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในเทศบาลเมืองเมืองปัก ตำบลเมืองปัก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 12(1), 243-261.
- วิชชุกร นาคธน. (2550). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. พระนครศรีอยุธยา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สุชาติ พริกเล็ก, ไพรัตน์ ฉิมหาดี และ เดโช แขน้ำแก้ว. (2565). การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหงส์ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 9(4), 436-452.
- อริวัฒน์ ธนพัฒน์ธัญโชติ. (2566). การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ในเขตเทศบาลเมืองปทุมธานี อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี. *วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(4), 1-14.
- อลงกต คชสาร และ ปิยะนาถ บุญมีพิพิธ. (2566). การเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมขององค์กรภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนในการกำหนดนโยบายด้านการศึกษาของประเทศไทย. *วารสารสิทธิมนุษยธรรม*, 24(1), 293-308.